

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

Зубко Д.В.*

МЕХАНІЗМИ ТА ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ У ФОРМУВАННІ ВІДНОСИН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З КРАЇНАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Європейський Союз (ЄС) продовжує формувати відносини з державами-учасницями ініціативи використовуючи як «м'яку силу» Союзу, так і вже напрацьовані механізми та важелі впливу в рамках Спільної зовнішньої політики (насамперед, Європейської Політики Сусідства, а саме: ті ж двосторонні переговори з високими сторонами й ті ж самі фінансові інструменти, що й раніше). Повторенням політики є також її направленість на всіх східних сусідів ЄС, окрім Росії. І тоді, як окрема політика та підхід на основі географічного критерію, відмінний від підходу налагодження партнерства з державами Середземномор'я, є перевагою цього механізму, його недоліком є об'єднання шести багато в чому відмінних країн, які знаходяться на різних стадіях переговорів з ЄС та мають рівновіддалену перспективу та різний ступінь теоретичної можливості їхнього членства у Союзі.

Все ж, в ініціативі Східного Партнерства було враховано різношвидкісну європеїзацію держав шляхом поєднання двостороннього та багатостороннього виміру співпраці. Двосторонній вимір має два компоненти: саміти держава-ЄС, які передбачають переговори на найвищому рівні щодо основних напрямків роботи за визначеними попередньо сферами, а також встановлення нових пріоритетів, та зустрічі на двосторонньому рівні представників держав Східного Партнерства та держав-членів ЄС. Як доповнення, механізм взаємодії ЄС з державами Східного партнерства інституціоналізується шляхом проведення саміту Східного Партнерства, організації зустрічей вищих урядників, зустрічей міністрів закордонних справ, міністрів від відомств, форуму ЄВРО-НЕСТ, на якому присутні депутати від Європейського Парламенту та парламентів країн-учасниць ініціативи [1; 205].

В рамках цих механізмів Європейський Союз використовує різні інструменти, або точніше, важелі впливу на країни-учасниці. Серед них найсильнішим важелем є *перспектива членства*, яку ЄС може надавати офіційно або ж просто не заперечувати можливість членства у майбутньому.

Останні розширення Союзу стали свідченням важливої ролі, яку він відіграє у регіоні. На теоретичному рівні вони набули визнання найбільш успішного інструменту зовнішньої політики ЄС (Г. С'юрсен, К. Сміт тощо). Членство в ЄС позиціонується як наслідок процесу політичної інтеграції, насамперед як розбудова колективної системи прийняття рішень (Е. Хаас, Л. Ліндберг тощо). Наразі стосовно держав Східного партнерства відбувається пасивне пропагування процесу європейської інтеграції, тобто сама перспектива членства не заперечується, але й не підтверджується, водночас стимулюється наближення країн-учасниць до моделі ЄС у різних сферах. Серед країни Східного Пар-

* аспірант кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Науковий керівник: проф. Якушик В.М.

тнерства лише три – Білорусь, Молдова та Україна – безпосередньо є сусідами ЄС. Однак, як зазначає В. Джейкобі, «географічна відстань часто залежить від політичної відстані» [3; 227].

Все ж, при детальному розгляді цього важеля впливу ЄС, можна помітити відмінність у вимогах до країн-кандидатів різних кіл розширення й інших країн. На початку 90-х років Європейська Комісія керувалася (більше формально, аніж юридично) лише Копенгагенськими критеріями для надання статусу «кандидата» країні Європи; далі для розгляду відповідного питання потрібним стало проведення комплексних реформ, через які довелося пройти і країнам великого розширення. І ще іншими є такі умови для країн Східного партнерства, що дослідники європейської інтеграції пояснюють підходом «кондиціональності» ЄС або обумовленості наявними реаліями, тим чи іншим моментом часу, країною-партнером тощо. На наш погляд, Європейський Союз є середовищем «дифузної взаємності» [4], тобто країнам, які у відносинах з Союзом ставлять за мету набуття членства, не потрібно прагнути взаємності від ЄС одразу після вчинення ними поступок або прийняття певних норм, але коли вони мають діяти з переконанням, що такі дії будуть винагороджені взаємністю у довготривалій перспективі. Для відслідковування дії важелю інституціями ЄС наперед визначаються точки контролю, використовується політична координація та поточний моніторинг.

Іншими політичним важелем впливу є непряма дія на уряд шляхом *взаємодії із організаціями громадянського суспільства* країн-учасниць Східного Партнерства (18-19 листопада 2010 р. у Берліні проводиться Другий форум громадянського суспільства Східного Партнерства для неурядових організацій країн-членів ЄС, країн-учасниць Східного Партнерства та третіх країн, а також міжнародних громадських платформ [2]), налагодження безвізового режиму із країнами ініціативи ЄС (перехід питання зі сфери чистої дипломатії до сфери політичного тиску на проведення внутрішніх реформ в країнах Східної Європи), двосторонні переговори щодо *зони вільної торгівлі з Союзом, енергетична політика, програми допомоги ЄС, неурядові програм допомоги*.

В результаті розгляду описаних важелів все помітнішим стає факт, що різні внутрішні політики в ЄС проходять процес екстерналізації, оскільки багато факторів стабільності у цих галузях в середині ЄС часто залежать від країн, з якими Союз межує. Водночас, механізми та важелі впливу Європейського Союзу можуть використовуватися й самими державами-учасницями Східного Партнерства. Але насамперед, для того, аби чинити вплив на Спільну зовнішню політику ЄС, держави Східного Партнерства мають чітко артикулювати свої потреби на різних рівнях: в рамках ініціативи як спільні заяви, на міжурядовому у двосторонніх відносинах, на рівні громадянського суспільства – громадських організацій та платформ з різних сфер, які б відображали потреби різних груп населення. Адже саме так діяли держави Центрально-Східної Європи для того, аби бути почутими.

Література

1. Конторський А. (ред.) На шляху до європейської інтеграції. – Дніпропетровськ, Щецін, 2009, - 208 с.
2. EuroEast, ENPI Info Centre: http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=22401&id_type=1&lang_id=450
3. Jacoby, Wade. The enlargement of the European Union and NATO: ordering from the menu in Central Europe. – Cambridge University Press. – Cambridge, UK. – 2004. – 291 p.
4. Nye, J.S.jr. Soft Power: The Means To Success In World Politics.PublicAffairs.2004.– 192pp.